

Спогади про Якова Рєзніка, або
музей відомих вчених-педагогів м. Старобільська
До 10-річчя Старобільського факультету Луганського національного
університету імені Тараса Шевченка

Нещодавно Старобільський факультет Луганського національного університету імені Тараса Шевченка відсвяткував своє 10-річчя. У зв'язку з ювілеєм відбулося розширення при бібліотеці музею відомих учених-педагогів м. Старобільська Луганської області, який було відкрито рік тому.

У музеї почесне місце відведено першому доктору педагогічних наук в Україні (1940), професору **Якову Рєзніку**. З вітальним словом до учасників і гостей звернувся доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України, президент Луганського національного університету імені Тараса Шевченка **Віталій Курило**.

Учасників зібрання привітали голова Старобільської районної державної адміністрації **Сергій Погорєлий**, а також **Микола Вихватенко** директор-декан Старобільського факультету Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Цікавою й результативною була робота. Гості відвідали музей відомих учених-педагогів м. Старобільська, відзначили вагомий внесок у його створення і відкриття Миколи Вихватенка.

Старобільський учительський інститут проіснував 14 років. Серед його випускників – відмінники народної освіти УРСР **І.Бурдик** (фізик-математик), **К.Євтєєва** (філолог з російської мови та літератури), **К.Маркович** (фізик-математик), нині пенсіонери і перебувають на заслуженому відпочинку. Вони були тими студентами, в яких читав педагогіку, проводив педагогічну практику професор Рєзнік. За розробками уроків з російської мови Якова Рєзніка **Катерина Євтєєва** працювала все життя. Вони згадували Якова Борисовича як доброго й чуйного викладача, який постійно допомагав студентам.

Клавдія Маркович, наголосила, що Яків Рєзнік – незвичайна людина, вимоглива, розумна й інтелігента, в якій “лекції лилися з вуст рікою”. Це був чоловік невисокий

на зріст, з добрим, усміхненим обличчям. Пам'ятаю його так – ніби учора з ним бачилася, розповідала Клавдія Іванівна.

Вона висловила щиру подяку доктору педагогічних наук, професору, дійсному члену АПН України **Миколі Ярмаченку**, за розпочате вивчення педагогічної спадщини Якова Резніка, під керівництвом якого підготовлена С.Шевченко кандидатська дисертація на тему “Педагогічна спадщина Я.Б.Резніка (1892 - 1952)”.

На святкуванні ювілею **Іван Бурдик** теж поділився спогадами про професора Резніка. Він пригадав день смерті вченого. За тиждень до державних екзаменів (17 червня 1952 р.) від серцевого нападу помер Яків Борисович. Всі студенти не знали, що робити? Як вони будуть складати іспит? Кому? І взагалі не розуміли, як це він міг померти і залишити нас? Всі плакали! Це була величезна втрата для студентів, для викладацького персоналу м. Старобільська, а також і для України. На думку Івана Корнійовича, Яків Резнік був одним із найталановитіших викладачів на Україні, він заслуговує на вічну пам'ять.

Яків Борисович Резнік (Янкель Борухович Резнік) – перший доктор педагогічних наук в Україні (1940); професор (1940), дослідник з проблем виховання, школознавства та дидактики початкової, середньої і вищої школи (1941 - 1952).

Народився 11 квітня 1892 р. в м. Чорнобилі Київської області у родині вчителів. Учительська династія Резніків почалася від дідуся – відомого вченого талмудиста і педагога. Батько Борух-Бенціон Фроїмович працював учителем єврейської грамоти у місцевій єврейській школі. Рідний брат Якова Ліпе Борухович Резнік був відомим єврейським радянським письменником. Педагогічна родина сприяла розвиткові творчої діяльності Якова Резніка. Перші його здібності проявилися у хедері (єврейській початковій школі). Вже 1903 року Яків Резнік закінчив Чорнобильські загальноосвітні курси хлопчачої гімназії, де поглиблено вивчав російську, українську, латинську, німецьку, англійську та французьку мови. Молодий юнак готувався до вступу у вищий навчальний заклад. Його мрією було стати студентом Київського університету Св. Володимира (нині – Київський

університет ім. Тараса Шевченка). Однак, Яків Резнік спочатку влаштується до Київської аптеки учнем і лише за кілька років стає студентом медичного факультету. Водночас починає займатися педагогічною діяльністю в школах поблизу Чорнобиля, у самому місті та в Києві. 1914 року він уперше організував у Чорнобилі нелегальну єврейську школу та вищі єврейські педкурси (1922 - 1928), а також Дослідний дитячий будинок (1919 - 1929). У ньому й водночас у школі №17 (на Подолі) учений проводив експериментальні дослідження, викладав мову і математику, вивчав та порівнював вікові особливості дітей. Це був дослідно-показовий майданчик серед київських шкіл, що згодом здобув славу не лише в Києві, а й в усій Україні. Також Яків Борисович і далі завідував курсами „Ліги” (діяла у м. Києві з 1918 по 1925 року під назвою „Єврейська культурно-просвітницька організація „Культур-Ліга”), читав лекції з математики в єврейській педагогічній школі та викладав в Національному інституті єврейської культури. З 1924 по 1928 рр. Яків Резнік працював науковим співробітником (а певний час і завідувачем) кабінету соціальної педагогіки Київської обласної педологічної станції, де також займався дослідною роботою з вивчення особливостей дітей шкільного віку.

Із 1926 по 1934 рр. Якова Резніка було обрано чотири рази депутатом районної Ради у м. Києві та Одесі. Його політична кар'єра поєднувалася з педагогічною. 1927 року Якова Борисовича призначено головним науковцем Наркомосу УСРСР. З цього самого року йому доручено читати курс педагогіки в Одеському інституті народної освіти. Згодом молодий учений переїхав до м. Одеси, де з 1928 по 1930 рр. керував кафедрою педагогіки Одеського ІНО і став професором єврейського відділення. У цей самий час Яків Резнік стає доцентом Київського університету, науковим співробітником відділу дидактики НДІ педагогіки (згодом УНДП), йому запропоновано читати лекції з педагогіки в Інституті професійної освіти і в Інституті єврейської культури. Його праці видають у Києві та Харкові, де Яків Резнік був одним із редакторів єврейської преси.

Протягом 1934 – 1935 років за розпорядженням Наркомосу України він перебував у Німеччині, де вивчав кращий досвід німецьких шкіл. Після повернення з відрядження Яків Борисович працював в УНДПі науковим співробітником відділу

педагогіки під керівництвом С.Чавдарова. У цей рік Державна кваліфікаційна комісія Наркомосу УРСР присвоїла Якову Резніку звання професора і науковий ступінь кандидата педагогічних наук. Цей час він присвятив читанню лекцій з педагогіки у різних навчальних закладах та на курсах.

Це, зокрема, кафедра педагогіки Університету ім. Т.Г. Шевченка, де за пропозицією керівництва Яків Резнік працював завідувачем і лектором з педагогіки. У Педагогічному інституті ім. О.М. Горького вчений читав педагогіку.

Варто зазначити, що тривалий час він співпрацював із відомими вченими, які вплинули на становлення Якова Резніка як науковця. Це О.Астряб, М.Гельфанд, М.Григорєв, М.Дадєнков, С.Збандуто, А.Зільберштейн, Г.Костюк, С.Литвинов, Є.Мединський, М.Миронов, О.Раєвський, Й.Селіханович, І.Свадковський, М.Смолінський, П.Чамата, С.Чавдаров та ін.

Активний педагогічний пошук Якова Резніка - це невтомна енергія в науково-дослідницькій роботі, що розвивалась у двох напрямках: вихованні учнів і формуванні їх пізнавальної діяльності, про що вчений довів у докторській дисертації „Теорія і практика навчального процесу” (1940), яку захистив у Московському державному педагогічному інституті. Це була перша докторська дисертація в Україні, у якій досліджувалися основні проблеми дидактики в навчальному процесі. Опоненти (професори К.Корнілов, С.Рівес і П.Шимбирьов) високо оцінили її.

Він написав понад 200 науково-методичних праць, серед яких 10 методичних посібників (з них п'ять – єврейською мовою), два підручники з математики для міської та сільської школи молодших класів, підготував кілька програм та ін.

Найвагомішими в науковому доробку Якова Резніка були «Методика закріплення навчального матеріалу» (1940), «Психологічні основи навчального процесу» (1940), «Методи викладання в радянській школі» (1941), «Пояснювальне читання в початковій школі» (1947), які висвітлюють проблеми теорії та практики

основ навчання. Саме ці праці користувалися великою популярністю серед педагогів-практиків і науковців.

Однак 1948 року на дводенному розширеному засіданні вчених з участю

студентів Педагогічного інституту ім. О.М.Горького та УНДПУ творчий доробок Якова Резніка зазнав різкої критики. Ученого звинуватили в буржуазному націоналізмі і космополітизмі. Його звільнили з Педінституту ім. О.М.Горького, Університету ім. Т.Г.Шевченка й УНДПУ. Учений переїхав до м. Старобільська Луганської області, де викладав педагогіку в місцевому вчительському інституті. Його серце не витримало, влітку 17 червня 1952 р. Якова Резніка поховали на кладовищі м. Старобільська.

У цьому закладі в період з 1949 по 1952 рр. працював професором кафедри педагогіки та лектором з педагогіки Яків Резнік

Факультету фізмату. Я.Б.Резнік знаходиться у першому ряду ліворуч Третій. Студент професора Я.Резніка Я.Руденко Старобільського учительського інституту знаходиться у верхньому ряду праворуч (роки навчання з 1949 - 1951) надав нам фотокартку

На мраморній плиті – фотографія вченого, надпис «доктор педагогических наук, профессор Яков Борисович Резник» та роки його народження й смерті – 1892 – 1952

Саме завдяки **Катерині Євтєєвій** віднайдено місце поховання Якова Резніка та разом зі студентами університету впорядковано його могилу. Проведено робочі зустрічі із сучасниками Якова Борисовича, взято в них інтерв'ю. Педагоги м. Старобільська звернулися до освітян Луганщини з пропозицією організувати схожу виставку-музей на кафедрі педагогіки Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, встановити в холі Старобільського вчительського інституту бюст ученому; меморіальні дошки на закладі, де працював, та будинку, де жив Яків Борисович.

Учасники та студенти зібрання взяли участь у вшануванні пам'яті Якова Резніка з покладанням квітів на його могилу.

І насамкінець хочу висловити щире подяку В.Курилу, С.Погорелому, М.Вихватенко, І.Грідиній, Л.Мішиній за добре організоване і проведене на належному рівні урочисте зібрання.

Завдячуємо колишнім студентам Старобільського вчительського інституту І.Бурдику, К.Євтеєвій, К.Маркович у сприянні пошуку могили професора Я.Резніка на місцевому цвинтарі та вшануванню його пам'яті.

Світлана Шевченко, науковий співробітник лабораторії історії педагогіки
Інституту педагогіки АПН України